CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**
**юридичний факультет**
**Кафедра теорії права та прав людини**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**
**Декан юридичного факультету**
**проф. Віталій ГОРДЄЄВ**
**„ 29 " серпня 2026 року**

# РОБОЧА ПРОГРАМА
**навчальної дисципліни**
# ПРАВА ЛЮДИНИ ТА БІЗНЕС

**вибіркова**

**Освітня програма** Право
**Спеціальність** D 8 Право
**Галузь знань** D Бізнес, адміністрування та право
**Рівень вищої освіти** перший (бакалаврський)
**юридичний факультет**
**Мова навчання** українська

**Чернівці 2026 рік**

Робоча програма навчальної дисципліни «Права людини та бізнес», складена відповідно до вимог Освітньої програми «Право» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D 8 Право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

**Розробник:**
Максимюк Олександр Дмитрович, доцент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук.

**Викладач,** що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:
Максимюк Олександр Дмитрович, доцент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук.

**Затверджено на засіданні кафедри теорії права та прав людини**

Протокол № 1 від «28» серпня 2026 року

**Завідувач кафедри теорії права та прав людини** _____ **д.ю.н., проф. Наталія ГУРАЛЕНКО**

**Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету**

Протокол № 1 від «28» серпня 2026 року

**Голова науково-методичної комісії** _____ **PhD, ас. Лаура БЗОВА**

**Мета навчальної дисципліни.** Глобалізація в усьому світі призвела до того, що компанії – незалежно від того, локальні чи мультинаціональні, публічні чи приватні – значно впливають на права людини, як позитивно, так і негативно. Бізнес відіграє важливу роль у житті усіх людей, і те нагромадження питань, пов'язаних із правами людини, які ставляться перед бізнесом сьогодні, ніколи ще не було таким значним.

Питання зобов'язань бізнесу в сфері забезпечення прав людини набули особливої актуальності в останнє десятиріччя. Дискусії з цього приводу, спрямовані на вироблення відповідних рекомендацій, дорожньої карти, яка б дозволила прийти до найбільш ефективного втілення у життя ідеї про те, що не тільки на державу, але й на бізнес покладено зобов'язання щодо поваги, дотримання і забезпечення прав людини, призводять до того, що юридична наука вимушено постає перед необхідністю визнати: змінюється сама концепція прав людини й усталені в ній підходи. Серед питань, що стають предметом дискусій, найчастіше звучать такі: що є джерелом обов'язковості стандартів у сфері прав людини для бізнесу, чому бізнес-структури мають слідувати їм? можливо, йдеться лише про соціальні очікування, а не про юридичну обов'язковість? якщо визнавати за такими зобов'язаннями правовий характер, то чи мають вони статус «твердого права»? яким є зміст зобов'язань господарюючих суб'єктів у сфері прав людини*?* яким є зв'язок між зобов'язаннями держави і зобов'язаннями бізнесу у сфері прав людини? чи обмежуються зобов'язання бізнесу тільки обов'язком поважати права людини або включають в себе також позитивні зобов'язання захищати і забезпечувати реалізацію? якою є відповідальність бізнесу за дії третіх осіб – від державних агентів до контрагентів і бізнес-партнерів? Особливо гостро останнє питання постає в умовах триваючих конфліктів (що є актуальним для України), а також у ситуаціях, коли бізнес-структури діють за недемократичних політичних режимів.

**Метою викладання навчальної дисципліни «Права людини та бізнес»** є підвищення обізнаності студентів щодо стандартів захисту прав людини від порушень з боку бізнесу, забезпечення поваги бізнесом прав людини й ефективного функціонування правових засобів захисту прав людини.

**Пререквізити.** Для підвищення ефективності засвоєння курсу «Права людини та бізнес» здобувач вищої освіти має вивчити такі дисципліни, як «Права людини», «Теорія права» та «Конституційне право».

Після вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Права людини та бізнес» студент володітиме наступними компетенціями, що закріплені в Освітній програмі підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти за спеціальністю D 8 Право:

**Загальні компетентності (ЗК)**:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

- ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;
- ЗК14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

***Спеціальні компетентності (СК):***

- СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
- СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
- СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.
- СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.
- СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
- СК 20. Розуміння природи правничої аргументації та здатність її застосовувати.

***Програмні результати навчання (ПРН):***

- ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
- ПРН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
- ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
- ПРН 11. Мати базові навички риторики.
- ПРН. 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
- ПРН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.
- ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
- ПРН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.
- ПРН 24. Демонструвати критичне творче осмислення правових норм, законів, правових явищ з погляду їх гуманістичного, демократичного і морального змісту.
- ПРН 25. Демонструвати необхідні знання та розуміння права як засобу задоволення науково обґрунтованих, соціально справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян, їх об’єднань та діяти відповідно до цього

## Опис змісту робочої програми навчальної дисципліни

### Загальна інформація

| Форма навчання | Рік підготовки | Семестр | Кількість | | Кількість годин | | | | | | Вид підсумкового контролю |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | кредитів | годин | лекції | практичні | семінарські | Лабораторні | самостійна робота | індивідуальні завдання | |
| **Денна** | 2 | 3 | 3 | 90 | 30 | 24 | | | 36 | | Залік |
| **Заочна** | 2 | 3 | 3 | 90 | 8 | 8 | | | 74 | | Залік |

**Структура змісту навчальної дисципліни**

| Назви змістових модулів і тем з навчальної дисципліни | Кількість годин | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | денна форма | | | | | | Заочна форма | | | | | |
| | усього | у тому числі | | | | | усього | у тому числі | | | | |
| | | л | п | лаб | інд | с.р. | | л | п | лаб | інд | с.р. |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 |
| **Змістовий модуль 1.<br>Правове регулювання у сфері прав людини та бізнесу.** | | | | | | | | | | | | |
| Тема 1. Джерела правового регулювання у сфері прав та бізнесу: характер, підходи, рівні | 10 | 4 | 2 | | | 4 | 9 | | | | | 9 |
| Тема 2. Імплементація Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини на національному рівні | 9 | 4 | 2 | | | 3 | 9 | | | | | 9 |
| Тема 3. Бізнес і корупція | 12 | 4 | 4 | | | 4 | 13 | 2 | 2 | | | 9 |
| Тема 4. Бізнес та гендерна рівність. Бізнес та уразливі групи населення. | 14 | 6 | 4 | | | 4 | 14 | 2 | 2 | | | 10 |
| Разом за змістовим модулем 1 | 45 | 18 | 12 | | | 15 | 45 | 4 | 4 | | | 37 |
| **Змістовний модуль 2.<br>Практики у сфері бізнесу та прав людини** | | | | | | | | | | | | |
| Тема 5. Практики у сфері працевлаштування інвалідів | 12 | 4 | 2 | | | 6 | 9 | | | | | 9 |
| Тема 6. Права внутрішньо- | 7 | 2 | 2 | | | 3 | 13 | 2 | 2 | | | 9 |

| | | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| переміщених осіб у сфері бізнесу | | | | | | | | | | | | |
| Тема 7. Вплив компаній на навколишнє середовище | 14 | 4 | 4 | | | 6 | 13 | 2 | 2 | | | 9 |
| Тема 8. Корпоративна відповідальність бізнесу у сфері прав людини | 12 | 2 | 4 | | | 6 | 10 | | | | | 10 |
| Разом за модулем 2 | 45 | 12 | 12 | | | 21 | 45 | 4 | 4 | | | 37 |
| ІНДЗ | | | - | - | | - | | | - | - | - | |
| **Усього годин** | 90 | 30 | 24 | | | 36 | 90 | 8 | 8 | | | 74 |

## *Тематика лекційних занять з переліком питань*

| №п/п | **Назва теми з основними питаннями** |
|---|---|
| 1 | **Джерела правового регулювання у сфері прав людини та бізнесу: характер, підходи, рівні**<br>Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини. Керівні принципи ОЕСР щодо багатонаціональних підприємств. Рекомендації для відповідального ведення бізнесу в глобальному контексті. займаються просуванням документу, обробкою запитів, створенням платформи для погоджувальних процедур та медіацією для вирішення питань, які виникають внаслідок можливого недотримання зобов'язань бізнесу. Інші міжнародні документи: Загальна декларація прав людини (як основа для захисту прав людини та їх концептуального розуміння); Конвенції Міжнародної організації праці, а також Декларація МОП для транснаціональних компаній (як основа для національних актів щодо корпоративної відповідальності); Глобальний договір ООН, прийнятий у 1999 році на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (як стандарт для бізнесу, що містить десять принципів). Акти Ради Європи та Європейського Союзу, які є обов'язковими для держав-членів і виступають взірцем для інших держав. |
| 2 | **Імплементація Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини на національному рівні**<br>Національні плани дій та інші механізми імплементації. Кращі національні практики. Кроки України на шляху до імплементації Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини. Роль юристів в імплементації Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини. |
| 3 | **Бізнес і корупція**<br>Антикорупційна політика бізнесу (комплаєнс-політика). Рада бізнес-омбудсмена. Введення антикорупційних положень як у внутрішніх, так і зовнішніх договірних відносинах підприємств, зокрема обов'язок дотримання сторонами вимог антикорупційного законодавства. Поняття рейдерства. Приклади рейдерства в Україні. Боротьба з ним. |
| 4 | **Бізнес та гендерна рівність. Бізнес та уразливі групи населення**.<br>Міжнародні і регіональні стандарти забезпечення рівності і недискримінації, їх поширення на бізнес. Національні механізми забезпечення недискримінаційної діяльності з боку бізнесу. Громадський вплив, приклади моніторингу. Гучні справи. Ситуація в Україні. Роль бізнесу у сприянні гендерній рівності. Вилив |

| | |
|---|---|
| | гендерних стереотипів на сферу зайнятості. Питання поєднання зайнятості і сімейних обов'язків. Представництво жінок на керівних посадах в приватних компаніях. Відповідальність роботодавця за переслідування на робочому місці, у тому числі за сексуальні домагання. Забезпечення рівної оплати праці. |
| 5 | **Практики у сфері працевлаштування інвалідів**<br>Характеристика нормативно-правових актів у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. Аналіз діяльності відомств, які займаються питаннями працевлаштування інвалідів. Діяльність громадських організацій, які відстоюють і захищають трудові права осіб з інвалідністю. Зобов'язання держави та роботодавців у сфері забезпечення трудових прав інвалідів. Соціально-економічні пільги для інвалідів. Випадки порушення трудових прав осіб з інвалідністю. |
| 6 | **Права внутрішньо-переміщених осіб у сфері бізнесу**<br>Характеристика законодавства у сфері працевлаштування та зайнятості внутрішньо-переміщених осіб (ВПО). Правовий статус ВПО. Соціальна адаптація. Сприяння розвиткові бізнесу. Розгляд проблем, пов'язаних із бізнесом та правами ВПО, повідомлених міжнародними організаціями та ЗМІ. |
| 7 | **Вплив компаній на навколишнє середовище**<br>Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція): загальна характеристика. Протокол про регістри викидів і перенесення забруднювачів: загальна характеристика. Екологічні проблеми, завдані в результаті діяльності підприємств, установ, організацій. Проблеми надмірного забруднення повітря, особливо в промислових районах, деградація родючих ґрунтів, зникнення окремих видів рослин і тварин, забруднення акваторії Чорного моря, поверхневих вод, забруднення і підйом рівня ґрунтових вод в містах і на зрошуваних землях. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. |
| 8 | **Корпоративна відповідальність бізнесу у сфері прав людини**<br>Ідея корпоративної соціальної відповідальності бізнесу у сфері прав людини.<br>Огляд прецедентної практики ЄСПЛ в контексті питання про зобов'язання бізнесу в сфері прав людини.<br>Практика ЄСПЛ щодо заборони дискримінації.<br>Справа «Пічкур проти України» 2013 року.<br>Справа «D.H. та інші проти Чеської Республіки» 2007 року.<br>Справа Барбулеску проти Румуні] 2017 року.<br>Справа Антовіч та Міркович проти Чорногорії 2017 року.<br>Відповідальність транснаціональних корпорацій за порушення прав людини у сфері бізнесу.<br>Знакові справи Суду Справедливості ЄС з питань бізнесу і прав людини.<br>Рішення національних судів щодо зобов'язань бізнесу в сфері прав людини.<br>Кімберлійський процес: загальна характеристика. |

## *Тематика практичних занять з переліком питань*

| №п/п | **Назва теми з основними питаннями** |
|---|---|
| 1 | **Джерела правового регулювання у сфері прав людини та бізнесу: характер, підходи, рівні**<br>**Питання:** Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини. Керівні принципи ОЕСР щодо багатонаціональних підприємств. Інші міжнародні документи: Загальна декларація прав людини (як основа для захисту прав людини та їх концептуального розуміння); Конвенції Міжнародної організації праці, а також Декларація МОП для |

| | |
|---|---|
| | транснаціональних компаній (як основа для національних актів щодо корпоративної відповідальності); Глобальний договір ООН, прийнятий у 1999 році на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (як стандарт для бізнесу, що містить десять принципів). Акти Ради Європи та Європейського Союзу, які є обов'язковими для держав-членів і виступають взірцем для інших держав.<br>**Завдання:** Розкрити та охарактеризувати вище визначені питання. |
| 2 | **Імплементація Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини на національному рівні**<br>**Питання:** Національні плани дій та інші механізми імплементації. Кращі національні практики. Кроки України на шляху до імплементації Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини. Роль юристів в імплементації Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини.<br>**Завдання:** Визначити кроки України на шляху до імплементації Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини. |
| 3 | **Бізнес і корупція**<br>**Питання:** Антикорупційна політика бізнесу (комплаєнс-політика). Рада бізнес-омбудсмена. Введення антикорупційних положень як у внутрішніх, так і зовнішніх договірних відносинах підприємств, зокрема обов'язок дотримання сторонами вимог антикорупційного законодавства. Поняття рейдерства. Приклади рейдерства в Україні. Боротьба з ним.<br>**Завдання:** Рокрити суть комплаєнс-політики на підприємствах. |
| 4 | **Бізнес та гендерна рівність. Бізнес та уразливі групи населення**.<br>**Питання:** Міжнародні і регіональні стандарти забезпечення рівності і недискримінації, їх поширення на бізнес. Національні механізми забезпечення недискримінаційної діяльності з боку бізнесу. Громадський вплив, приклади моніторингу. Гучні справи. Ситуація в Україні. Роль бізнесу у сприянні гендерній рівності. Вилив гендерних стереотипів на сферу зайнятості. Питання поєднання зайнятості і сімейних обов'язків. Представництво жінок на керівних посадах в приватних компаніях. Відповідальність роботодавця за переслідування на робочому місці, у тому числі за сексуальні домагання. Забезпечення рівної оплати праці.<br>**Завдання:** Охарактеризувати **м**іжнародні і регіональні стандарти забезпечення рівності і недискримінації, їх поширення на бізнес. |
| 5 | **Практики у сфері працевлаштування інвалідів**<br>**Питання:** Характеристика нормативно-правових актів у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. Аналіз діяльності відомств, які займаються питаннями працевлаштування інвалідів. Діяльність громадських організацій, які відстоюють і захищають трудові права осіб з інвалідністю. Зобов'язання держави та роботодавців у сфері забезпечення трудових прав інвалідів. Соціально-економічні пільги для інвалідів. Випадки порушення трудових прав осіб з інвалідністю.<br>**Завдання:** Визначити та розкрити **з**обов'язання держави та роботодавців у сфері забезпечення трудових прав інвалідів. |
| 6 | **Права внутрішньо-переміщених осіб у сфері бізнесу**<br>**Питання:** Характеристика законодавства у сфері працевлаштування та зайнятості внутрішньо-переміщених осіб (ВПО). Правовий статус ВПО. Соціальна адаптація. Сприяння розвиткові бізнесу. Розгляд проблем, пов'язаних із бізнесом та правами ВПО, повідомлених міжнародними організаціями та ЗМІ.<br>**Завдання:** Охарактеризуйте законодавство у сфері працевлаштування та зайнятості внутрішньо-переміщених осіб та проблеми його реалізації. |
| 7 | **Вплив компаній на навколишнє середовище**<br>**Питання:** Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля |

| | |
|---|---|
| | (Оргуська конвенція): загальна характеристика. Протокол про регістри викидів і перенесення забруднювачів: загальна характеристика. Екологічні проблеми, завдані в результаті діяльності підприємств, установ, організацій. Проблеми надмірного забруднення повітря, особливо в промислових районах, деградація родючих ґрунтів, зникнення окремих видів рослин і тварин, забруднення акваторії Чорного моря, поверхневих вод, забруднення і підйом рівня ґрунтових вод в містах і на зрошуваних землях. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.<br>**Завдання:** Розкрийте вплив компаній на навколишнє середовище та шляхи вирішення негативних наслідків такого впливу. |
| 8 | **Корпоративна відповідальність бізнесу у сфері прав людини**<br>**Питання:** Ідея корпоративної соціальної відповідальності бізнесу у сфері прав людини.<br>Огляд прецедентної практики ЄСПЛ в контексті питання про зобов'язання бізнесу в сфері прав людини.<br>Практика ЄСПЛ щодо заборони дискримінації.<br>Справа «Пічкур проти України» 2013 року.<br>Справа «D.H. та інші проти Чеської Республіки» 2007 року.<br>Справа Барбулеску проти Румуні] 2017 року.<br>Справа Антовіч та Міркович проти Чорногорії 2017 року.<br>Відповідальність транснаціональних корпорацій за порушення прав людини у сфері бізнесу.<br>Знакові справи Суду Справедливості ЄС з питань бізнесу і прав людини.<br>Рішення національних судів щодо зобов'язань бізнесу в сфері прав людини.<br>Кімберлійський процес: загальна характеристика.<br>**Завдання:** Надайте загальну характеристику корпоративної соціальної відповідальності бізнесу у сфері прав людини. |

## САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

| №п/п | **Назва теми** | Завдання для самостійної роботи | Д.ф.н. | З.ф.н |
|---|---|---|---|---|
| 1 | Джерела правового регулювання у сфері прав людини та бізнесу: характер, підходи, рівні | Визначте джерела правового регулювання у сфері прав людини та бізнесу, охарактеризуйте підходи та рівні, у тому числі міжнародні акти, які регулюють відносити у сфері бізнесу та прав людини. | 4 | 9 |
| 2 | Імплементація Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини на національному рівні | Розкрийте суть Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини на національному рівні. Охарактеризуйте шлях імплементації Керівних принципів. | 3 | 9 |
| 3 | Бізнес і корупція | Визначте комплаєнс-політику підприємств. Охарактеризуйте повноваження Рада бізнес-омбудсмена. Розкрийте поняття рейдерства. Наведіть приклади рейдерства в Україні та шляхи боротьби з ним. | 4 | 9 |
| 4 | Умови праці. Бізнес та гендерна рівність. Бізнес та уразливі групи населення | Розкрийте міжнародні і регіональні стандарти забезпечення рівності і недискримінації, їх поширення на бізнес, а також національні механізми забезпечення недискримінаційної діяльності з боку бізнесу. Охарактеризуйте представництво жінок на керівних посадах в | 4 | 10 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | приватних компаніях та забезпечення рівної оплати праці. | | |
| 5 | Практики у сфері працевлаштування інвалідів | Надайте загальну характеристику нормативно-правових актів у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. Проаналізуйте діяльність відомств, які займаються питаннями працевлаштування інвалідів та діяльність громадських організацій, які відстоюють і захищають трудові права осіб з інвалідністю. | 6 | 9 |
| 6 | Права внутрішньо-переміщених осіб у сфері бізнесу | Розкрийте правовий статус ВПО, їх соціальну адаптацію та сприяння розвиткові бізнесу. З'ясуйте проблеми, пов'язані із бізнесом та правами ВПО, повідомлених міжнародними організаціями та ЗМІ. | 3 | 9 |
| 7 | Вплив компаній на навколишнє середовище | Визначте екологічні проблеми, завдані в результаті діяльності підприємств, установ, організацій, зокрема проблеми надмірного забруднення повітря, особливо в промислових районах, деградація родючих ґрунтів, зникнення окремих видів рослин і тварин, забруднення акваторії Чорного моря, поверхневих вод, забруднення і підйом рівня ґрунтових вод в містах і на зрошуваних землях. | 6 | 9 |
| 8 | Корпоративна відповідальність бізнесу у сфері прав людини | Розкрийте відповідальність транснаціональних корпорацій за порушення прав людини у сфері бізнесу.<br>Які є знакові справи Суду Справедливості ЄС з питань бізнесу і прав людини.<br>Охарактеризуйте рішення національних судів щодо зобов'язань бізнесу в сфері прав людини.<br>Проаналізуйте суть Кімберлійського процесу. | 6 | 10 |

**Критерії оцінювання самостійної роботи студентів**

Оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти здійснюється в межах поточного та підсумкового контролю на практичних заняттях за національною шкалою та шкалою ects відповідно до повноти та якості засвоєння навчального матеріалу: бали «відмінно» (90–100/a) та «дуже добре» (80–89/b) виставляються за глибоке володіння понятійним апаратом, опрацювання обов'язкової та додаткової літератури й переконливу аргументацію з можливістю незначних помилок; оцінки «добре» (70–79/c) та «задовільно» (60–69/d) передбачають розкриття основного змісту й володіння навчальним матеріалом без глибокого аналізу; рівні «достатньо» (50–59/e) та «незадовільно» (1–49/fx, f) означають лише часткове засвоєння чи суттєві помилки та відсутність необхідної бази знань. додатково оцінюються окремі види самостійної активності, зокрема укладання термінологічного глосарію (до 2 балів залежно від повноти та здатності розтлумачити поняття) та виконання творчих завдань чи есе (до 2 балів за аналітичний підхід і систематизацію джерел), а також передбачена можливість зарахування окремих тем за результатами неформальної освіти на платформі Prometheus.

**Методи навчання**

Навчання та викладання побудоване на комплексному і студентоцентричному підходах, принципах академічної свободи і академічної доброчесності, базується на інтерактивному навчанні практичного спрямування у формах лекцій (лекція-диспут, лекція-дискусія, лекція-презентація), практичних занять (робота з джерельною базою, навчально-методичною, науковою літературою), самостійної та індивідуальної роботи студентів, вирішення кейсів, індивідуального підходу до кожного студента.

## Система контролю та оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути: контрольні роботи; тестові завдання; написання тематичних глосаріїв; проєкти (індивідуальні та командні проєкти; дослідницько-творчі та ін.); реферати; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; виступи на наукових заходах, конференціях; вирішення казусів; інші види індивідуальних та групових завдань.

## Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

***Поточний контроль*** проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях.

Підсумкова оцінка виставляється за умови наявності документа здобувача, що підтверджує участь у заході неформального навчання.

Загалом, 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає методом додавання балів, одержаних ним на кожному практичному занятті. Ще 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає під час складання заліку.

| **Усний виступ та виконання письмового завдання, під час практичного заняття, тестування з теми практичного заняття** | **Критерії оцінювання** |
|---|---|
| «відмінно» | У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно й аргументовано його викладає під час усних виступів і письмових відповідей, глибоко та всебічно володіє логічною термінологією, розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов’язкову та додаткову літературу. Правильно вирішено всі тестові завдання. |

| | |
|---|---|
| «дуже добре» | Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів і письмових відповідей, володіє логічною термінологією, в основному розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішено більшість тестових завдань. |
| «добре» | У цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів і письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішено половину тестових завдань. |
| «задовільно» | Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів і письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішено меншість тестових завдань. |
| «достатньо» | Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів і письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішено окремі тестові завдання. |
| «незадовільно» | Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань і практичних завдань. Не вирішено жодного тестового завдання. |

***Доповнення виступу.*** **2 бали** отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми. **1 бал** отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

***Суттєві запитання до доповідачів.*** **2 бали** отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми. **1 бал** отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

***Експрес-контроль.*** **2 бали** нараховуються студентам, які вільно володіють усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі й аргументовано висловлюють свої думки. **1 бал**

отримують студенти, які частково володіють матеріалом і можуть окреслити лише деякі проблеми теми.

***Складання словника основних термінів (глосарію), що визначені програмою курсу (за темами).*** Програмою курсу визначено перелік ключових термінів, що розкривають зміст кожної теми. Студентам пропонується скласти словник основних термінів з конкретної теми на останніх сторінках опорного конспекту лекцій. **2 бали** нараховуються студентам, які не лише склали повний перелік визначених термінів з конкретної теми, а й можуть вільно розтлумачити їх зміст. **1 бал** нараховується студентам, які склали неповний перелік визначених термінів з конкретної теми і не можуть їх розтлумачити без конспекту.

***Підготовка творчих завдань(есе).*** **Есе** – це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену Робочою програмою навчальної дисципліни. Головна мета есе – це самостійне розкриття студентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми, питання. **2 бали** отримують студенти, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки. **1 бал** отримують студенти, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу й узагальнюючих висновків.

Ще 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає під час ***заліку***, що є формою ***підсумкового контролю***.

Залік з вибіркової навчальної дисципліни «Права людини та бізнес» складається з суми балів за два залікових питання (всього 50 балів).

**ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ (0-50 БАЛІВ)**

**45-50** балів отримують студенти, які в повному обсязі володіють навчальним матеріалом; досконало оперують поняттями та категоріями предмету, ґрунтовно засвоїли теоретичні знання та супроводжують відповідь практичними прикладами, використовуючи переконливу аргументацією; вміють належним чином використовувати нормативну базу; опрацювали основну (базову) та додаткову літературу та застосовують основні її положення при розкритті змісту відповідної проблематики; здатні давати критичні оцінки правових явищ.

**41-44** бали отримують студенти, які мають системні знання з тематики визначених питань; засвоїли рекомендовану основну (базову) та додаткову літературу; продемонстрували знання навчального матеріалу; розуміють специфіку застосування теоретичних знань на практиці; достатньо добре володіють відповідним категоріально-понятійним апаратом предмету, однак, не до кожного питання добирають чітку аргументацію для обґрунтування своєї позиції.

**31-40** бали отримують студенти, які частково засвоїли рекомендовану основну (базову) літературу з відповідної проблематики, але без поглибленого аналізу рекомендованих додаткових джерел; здебільшого засвоїли навчальний матеріал; мають незначні прогалини у знаннях специфіки аналітико-правової проблематики, характеристики методологічного інструментарію, змісту аналітичних понять та категорій зокрема.

**21-30** балів отримують студенти, які мають досить поверхневі знання щодо проблем, які охоплюють теоретичні питання; показують фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, хоча при вказівці на помилки, можуть знайти шляхи їх усунення; обмежуються опосередкованим володінням теоретичними питаннями та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури.

**11-20** балів отримують студенти, які показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань; обмежилися лише поверхневим аналізом теоретичних питань та мінімальним опрацюванням лише основної (базової) літератури, а при вказівці на помилки, не можуть одразу ж знайти шляхи їх усунення.

**0-10** балів отримують студенти, які виявили суттєві прогалини в знаннях навчального матеріалу; при вказівці на допущені принципові помилки не можуть знайти шляхів їх усунення; частково та поверхово розкрили лише окремі положення теоретичних питань і допустили при цьому суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питань; фактично не готові до пошуку, оброблення та аналізу інформації, оцінки аналітичних правових явищ.

<table>
<tr><td colspan="9">Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)</td><td rowspan="2">Кількість балів (залікова робота)</td><td rowspan="2">Сумарна к-ть балів</td></tr>
<tr><td colspan="5">Змістовий модуль №1</td><td colspan="4">Змістовий модуль № 2</td></tr>
<tr><td>Т1</td><td>Т2</td><td>Т3</td><td>Т4</td><td></td><td>Т5</td><td>Т6</td><td>Т7</td><td>Т8</td><td rowspan="2">50</td><td rowspan="2">100</td></tr>
<tr><td colspan="5">25</td><td colspan="4">25</td></tr>
</table>

**Шкала оцінювання: національна та ЄКТС**

(для 1-6 курсів)

<table>
<tr><th rowspan="2">Оцінка за національною шкалою</th><th colspan="2">Оцінка за шкалою ECTS</th></tr>
<tr><th>Оцінка (бали)</th><th>Пояснення за розширеною шкалою</th></tr>
<tr><td>Відмінно</td><td>A (90-100)</td><td>Відмінно</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Добре</td><td>B (80-89)</td><td>дуже добре</td></tr>
<tr><td>C (70-79)</td><td>Добре</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Задовільно</td><td>D (60-69)</td><td>Задовільно</td></tr>
<tr><td>E (50-59)</td><td>Достатньо</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Незадовільно</td><td>FX (35-49)</td><td>(незадовільно)<br>з можливістю повторного складання</td></tr>
<tr><td>F (1-34)</td><td>(незадовільно)</td></tr>
</table>

| | | |
|---|---|---|
| | | з обов'язковим повторним курсом |

**Перелік питань для самоконтролю та контролю навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Права людини та бізнес»:**

1. Загальна характеристика джерел правового регулювання у сфері прав людини та бізнесу.
2. Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага і засоби захисту».
3. Керівні принципи ОЕСР щодо багатонаціональних підприємств: Рекомендації для відповідального ведення бізнесу в глобальному контексті.

4. Загальна декларація прав людини як основа для захисту прав людини та їх концептуального розуміння
5. Міжнародна організація праці: мета створення та функціонування.
6. Конвенції Міжнародної організації праці.
7. Глобальний договір ООН: загальна характеристика.
8. Декларація МОП для транснаціональних компаній як основа для національних актів щодо корпоративної відповідальності.
9. Імплементація Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини на національному рівні.
10. Роль юристів в імплементації Керівних принципів ООН у сфері бізнесу і прав людини.
11. Антикорупційна політика бізнесу (комплаєнс-політика): поняття та загальна характеристика.
12. Антикорупційна програма юридичної особи.
13. Рада бізнес-омбудсмена: основні повноваження у сфері захисту бізнесу перед державою.
14. Поняття рейдерства. Основні шляхи боротьби з рейдерством.
15. Загальна характеристика права на працю. Законодавча база регулювання умов праці, її аналіз та загальна характеристика.
16. Зайнятість населення. Робочий час. Заробітна плата.
17. Соціальні та економічні умови праці. Діяльність профспілок.
18. Міжнародні і регіональні стандарти забезпечення рівності і недискримінації, їх поширення на бізнес.
19. Національні механізми забезпечення недискримінаційної діяльності з боку бізнесу.
20. Роль бізнесу у сприянні гендерній рівності.
21. Вплив гендерних стереотипів на сферу зайнятості.
22. Питання поєднання зайнятості і сімейних обов'язків.
23. Представництво жінок на керівних посадах на підприємствах, установах, організаціях.
24. Відповідальність роботодавця за переслідування на робочому місці, у тому числі за сексуальні домагання.
25. Забезпечення рівної оплати праці.
26. Процедури забезпечення належної обачності в сфері прав людини (Human Rights Due Diligence), комплаєнс.
27. Правові механізми захисту прав людини у разі порушень з боку бізнесу.
28. Характеристика нормативно-правових актів у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю.
29. Діяльність громадських організацій, які відстоюють і захищають трудові права осіб з інвалідністю.
30. Зобов'язання держави та роботодавців у сфері забезпечення трудових прав осіб з інвалідністю.
31. Характеристика законодавства у сфері працевлаштування та зайнятості внутрішньо-переміщених осіб
32. Правовий статус ВПО. Соціальна адаптація. Сприяння розвиткові бізнесу.
33. Вплив компаній на навколишнє середовище.

34. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція): загальна характеристика.
35. Протокол про регістри викидів і перенесення забруднювачів: загальна характеристика.
36. Екологічні проблеми, завдані в результаті діяльності підприємств, установ, організацій.
37. Діяльність Міністерства юстиції та інших міністерств у забезпеченні бізнесом людських прав.
38. Ідея корпоративної соціальної відповідальності бізнесу у сфері прав людини.
39. Огляд прецедентної практики ЄСПЛ в контексті питання про зобов'язання бізнесу в сфері прав людини.
40. Практика ЄСПЛ щодо заборони дискримінації.
41. Справа «Пічкур проти України» 2013 року.
42. Справа «D.H. та інші проти Чеської Республіки» 2007 року.
43. Справа Барбулеску проти Румуні] 2017 року.
44. Справа Антовіч та Міркович проти Чорногорії 2017 року.
45. Відповідальність транснаціональних корпорацій за порушення прав людини у сфері бізнесу.
46. Знакові справи Суду Справедливості ЄС з питань бізнесу і прав людини.
47. Рішення національних судів щодо зобов'язань бізнесу в сфері прав людини.
48. Кімберлійський процес: загальна характеристика.
49. Принципи відповідального інвестування.
50. Датський інститут прав людини: основні напрямки діяльності у сфері захисту бізнесом прав людини.

## Зарахування результатів неформальної освіти

Якщо здобувач освіти отримав знання окрім формальної освіти у неформальній/інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно положення «Про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» та рішення кафедри (на основі аргументування викладача, що тематика семінарів, вебінарів, воркшопів, тренінгів, у яких взяв участь студент підтверджується сертифікатом, програмою, а також відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю тощо).

При поточному контролі враховуються результати неформального навчання, здобуті на навчальній платформі Prometheus (https://prometheus.org.ua), що за змістом відповідають темі або окремим питанням теми навчальної дисципліни «Права людини та бізнес».

Під час зарахування результатів неформального навчання застосовується шкала оцінювання відповідно до розподілу балів за темою навчальної дисципліни (яка відображена у робочій програмі навчальної дисципліни «Права людини та бізнес»).

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

***Основна:***

1. Бізнес і права людини: навч.програма / О.Уварова, Ю. Размєтаєва , К. Буряковська та ін.; Нац.юрид.ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2018. 84 с.

2. Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеціанської комісії на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року) на основі коментарів, що їх надали: пан Пітер Ван Дайк (член Комісії, Нідерланди), пані Грет Галлер (член Комісії, Швейцарія), пан Джефрі Джауел (член комісії, Велика Британія) та пан Коарло Туорі (член комісії, Фінляндія). *Право України. 2011. № 10.* С.168-184.

2. Гаудер Пол. Верховенство права в реальному світі / Пол Гаудер; [пер. з англ.: Д. Вовк, В. Гончаров та ін.; кер. проекту Д. Лученко; наук. ред. Д. Вовк]. Харків: Право, 2018. 392 с.

3. Головатий С. Верховенство права: книга перша: від ідеї до доктрини. К.: Вид-во «Фенікс», 2006. С.61-124.

4. Головатий С. Верховенство права: книга третя: український досвід. К.: вид-во «Фенікс», 2006. С.1452-1536.

5. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_01

6. Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

7. Керівні вказівки Міжнародної асоціації адвокатів з питань бізнесу та прав людини для адвокатських асоціацій. За заг. редакцією Олени Уварової. Харків, 2018.

8. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

10. Національний план дій у сфері бізнесу і прав людини. Пер. з анг.; за заг. редакцією Олени Уварової. Харків, 2018.

11. План України (Ukraine facility) на 2024-2027 рр.. Режим доступу: https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/

12. Санченко А. Є. Керівні принципи ООН з питань бізнесу і прав людини як джерело трансформації правової ідеології на основі «принципового прагматизму» у контексті євроінтеграції. Івано-Франківськ, 2025. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/402801581_Kerivni_principi_OON_z_pitan_biznesu_i_prav_ludini_ak_dzerelo_transformacii_pravovoi_ideologii_na_osnovi_principovogo_pragmatizmu_u_kontekсti_evrointegracii

***Додаткова:***

1. Білик О. А. Сучасні тенденції розвитку світових стандартів щодо захисту прав людиниу сфері бізнесу. Режим доступу: http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/84367
2. Європейський суд з прав людини: матеріали практики (2004-2005 рр.). *Праці Львівської лабораторії прав людини та громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України. Серія II. Коментарі прав і законодавства. Вип.6.* Львів: Світ, 2006. 440 с.
3. 3. УВКПЛ «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини». Тлумачний довідник, Нью-Йорк і Женева, 2012:
4. California Transparency in Supply Chains Act of 2010 (SB657): https://oag.ca.gov/SB657
5. Corporate Accountability for Human Rights Abuses: A Guide for Victims and NGOs on Recourse Mechanisms, FIDH, 2016 (3rd Edition]: https://www.fidli.org/en/issues/globalisation -human-rights/business-and-human- rights/updated-version-corporate- accountability-for-human-rights-abuses-a

6. International Labor Organization: Core Conventions / http://www.ilo.org/global/standards/introdn ction-to-international-labour-standards/ conventions-and-recommendations/ lang-en/index.htm
7. International Bar Association, Handbook for Lawyers on Business and Human Rights (2017): https://www.ibanet.org/Handbook-for- lawyers/Contents.aspx
8. Principles for Responsible Investment /https://www.unpri.org/pri/about-the-pri
9. Voluntary Principles on Security and Human Rights (2000) / http://www.equator-principles.com/

**ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ**

1. Сайт Європейського суду з прав людини: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c
2. Сайт Венеціанської комісії: https://www.venice.coe.int/webforms/events/
3. Сайт Конституційного Суду України: http://www.ccu.gov.ua/
4. Сайт Верховного Суду: https://supreme.court.gov.ua/supreme/
5. Сайт Верховної ради України: https://rada.gov.ua/
6. Сайт Міністерства юстиції України: https://minjust.gov.ua/
7. Сайт Ресурсного Центру з питань бізнесу та прав людини: https://www.business- humanrights.org/en/corporate-legal-accountability/ case-profiles/complete-list-ol- cases-profiled
8. Сайт Форуму ООН з питань бізнесу та прав людини: https://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Forum/Pages/ForumonBusinessandHumanRig hts.aspx
9. Сайт Global NAPs: https://globalnaps.org
10. Сайт Керівництва з прав людини щодо цілей сталого розвитку (Датський інститут прав людини): http://sdg.humanrights.dk/

**Політика академічної доброчесності**

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні освітнього компонента регламентовано чинними документами ЧНУ:

- «Кодекс академічної доброчесності та етики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»
*https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti-ta-etyky-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/*

- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/

- «Політика використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha-zi-zminamy-

zatverdzhenymy-vchenoiu-radoiu-chnu-imeni-yuriia-fedkovycha/

**Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:**

- *допускається за умови* дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- *не допускається* використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- *додаткові обмеження чи вимоги* щодо використання ШІ *можуть визначатися* викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.